

ORGANIZOVANJE NAUČNOG RADA U OBLASTI RATNE VEŠTINE U NEKIM ZEMLJAMA

Oružane snage postaju sve snažniji faktor kako u unutrašnjim zbivanjima pojedinih zemalja, tako i u međunarodnim političkim i ekonomskim odnosima. Za njihovo održavanje i modernizovanje angažuje se oko 7 — 8% od ukupnih ljudskih i materijalnih resursa skoro svih zemalja u svetu. U nekim zemljama (na primer, kod supersila i u zemljama zahvaćenim ograničenim ratovima i lokalnim sukobima) taj procenat je znatno veći. Ograničeni ratovi i lokalni sukobi, koji se tako reći neprekidno vode u pojedinim delovima sveta, ne samo da obiluju novinama u sredstvima i načinima izvođenja borbenih dejstava već predstavljaju neposrednu i ozbiljnu pretnju da se prošire u sukobe širih razmera. Takva opasnost povećana je i stalnim nagomilavanjem ratnih materijalnih sredstava, posebno nuklearnih i termonuklearnih, u arsenalima nekih zemalja.

Veoma brz razvoj vojne nauke i uvođenje u naoružanje sredstava koja imaju izvanredno veliku manevarsku sposobnost i razornu moć, uključujući i raketno-nuklearna sredstva u armijama nekih zemalja, nameće revolucionarne promene u organizaciji i borbenoj upotrebi jedinica na kopnu, moru i u vazduhu.

U takvim uslovima potrebno je razmotriti, na naučnoj osnovi, na primer, kakvu organizaciju jedinica usvojiti da bi se što efektnije iskoristilo naoružanje i oprema koji se uvode u njihov sastav; koje oblike dejstva primeniti da bi se raspoloživim snagama i sredstvima postigli optimalni rezultati u borbi; koje principe i kakve oblike borbe treba usvojiti s obzirom na postupke i novine u naoružanju i taktici snaga eventualnog agresora; kakve metode obuke primeniti s obzirom na nove sociološke i tehničke uslove; kako obezbediti efikasno komandovanje i vezu u savremenim uslovima ratovanja; kako ekonomski i tehnički progres utiče na strategiju, odnosno kakav je uticaj strategije na politiku i ekonomiju. Od izuzetnog je značaja naučno predviđanje fizionomije eventualnog rata, kao i ratne situacije u kojoj bi se jedna zemlja ili grupa zemalja mogle naći. S tim u vezi veoma veliku važnost imaju priprema zemlje za rat i izučavanje mogućnih oblika oružane borbe u savremenim uslovima ratovanja — kao osnove za pobedu.

U toku drugog svetskog rata, na primer, blizu 50% od ukupnih ljudskih i materijalnih resursa zaraćenih zemalja bilo je angažovano za

potrebe rata. U savremenim uslovima može se ukazati potreba još za većim angažovanjem resursa u ratu. To zahteva svestrane pripreme svih faktora društva (ljudskog, geografskog, materijalnog, političkog i vojnog) za vođenje rata. Takve pripreme mogu se uspešno sprovesti samo usvajanjem i primenom naučnih metoda i korišćenjem rezultata nauke.

S obzirom na to što se na tako širok krug pitanja, koja se nužno nameću savremenim vojnim planerima i stratezima, moraju dati odgovori zasnovani na naučnim osnovama, u više zemalja je ratna veština priznata kao nauka, koja ima interdisciplinarni karakter. Međutim, širina i kompleksnost problema koje ratna veština treba da istražuje, u savremenim uslovima, uticali su na to da oni postanu predmet interesovanja i istraživanja ne samo naučnih organizacija i pojedinaca u oružanim snagama već i širokog kruga naučnih ustanova i radnika u građanstvu.*

Podaci o organizovanju naučnog rada u oblasti ratne veštine u inostranim armijama prilično su oskudni, ali je vidljivo da se rešenja znatno razlikuju. Kod jednih, uglavnom manjih zemalja, taj rad retko izlazi iz okvira vojnoškolskog sistema, kod drugih znatno je šire postavljen, ali se odvija pretežno u okviru oružanih snaga, dok je kod nekih veoma razvijen i u okviru oružanih snaga i van njih. Prema tome, organizacija naučnog rada u oblasti ratne veštine može se razmatrati u okviru oružanih snaga i van njih.

ORGANIZOVANJE NAUČNOG RADA U OBLASTI RATNE VEŠTINE U OKVIRU ORUŽANIH SNAGA

Taj rad se kod pojedinih zemalja odvija:
u okviru visokih vojnih škola i akademija;
u naučnim organizacijama, operativno-nastavnim i drugim organima generalštabova;
u centrima i institutima za vojne studije.

Naučnim radom bave se i pojedinci — samostalno, u okviru grupa ili posebnih vojnonaučnih udruženja.

U naučnoistraživačkom radu široko se koriste iskustva iz obuke jedinica, posebno sa vežbi i manevara i rada svih stepena komandi i ustanova.

U visokih vojnim školama i akademijama obavlja se značajan deo naučnog rada u oblasti ratne veštine. Istraživanja u oblasti organizovanja, opremanja i borbene upotrebe jedinica vrše se uglavnom u vojnim školama. U nekim zemljama škole pripremaju udžbenike i borbena pravila.

Naučnoistraživački rad naročito je razvijen u visokim vojnim školama i akademijama SSSR-a, SAD, V. Britanije, Francuske i nekih drugih zemalja. Škole i akademije vidova i rodova Sovjetske armije, na primer, istražuju probleme koji interesuju dotični vid, odnosno rod. Generalštabna akademija intenzivno se bavi naučnim radom u oblasti strategije i operativne veštine, a Vojnopolitička akademija, u kojoj se

* Autor članka je o tim pitanjima dao i informaciju Odboru za ratnu veštinu (čiji je član) Saveta za naučni rad u oružanim snagama Jugoslavije.

kao i u Generalštabnoj akademiji školuju oficiri svih vidova i rodova, istražuje sociološke probleme rata i moralni faktor pripadnika oružanih snaga. Visoke vojne škole Sovjetske armije organizuju postdiplomsku nastavu i odbranu magistarskih i doktorskih radova iz oblasti vojnih nauka.

U Sjedinjenim Američkim Državama veoma je razvijeno visoko vojno školstvo. Pored komandno--štabnih škola vidova, postoje ratne škole KoV, RV i RM, zatim Komandno--štabna ratna škola, »Industrijska« ratna škola i Nacionalna ratna škola. Vidovske komandno--štabne i ratne škole istražuju probleme u oblasti razvoja i upotrebe vidova, a Komandno--štabna ratna škola i Nacionalna ratna škola — razvoj i upotrebu oružanih snaga kao celine. Industrijska ratna škola izučava probleme materijalnog obezbeđenja oružanih snaga, ekonomske mobilizacije i ratne ekonomike kao celine.

U visokim vojnim školama V. Britanije: komandno--štabnim školama vidova, Združenoj komandno--štabnoj školi i Imperijalnoj školi odbrane, obavlja se značajan naučni rad u oblasti ratne veštine. U Združenoj komandno--štabnoj školi, koja prerasta u Školu nacionalne odbrane, istražuju se problemi od interesa za oružane snage u celini, posebno iz oblasti komandovanja (i sadejstva) združenim sastavima. U Imperijalnoj školi odbrane, koja prerasta u Kraljevsku školu za odbrambene studije, izučavaju se, pored ostalog, problemi međunarodnih odnosa, vojne politike i strategije V. Britanije i dr.

Značajni nosioci naučnog rada u oblasti ratne veštine u francuskim oružanim snagama su visoke vojnoškolske ustanove. Škole rodova i službi izučavaju probleme razvoja i upotrebe rodova i službi, komandno--štabne škole vidova — probleme komandovanja, veze i sadejstva, a više ratne škole KoV, RV i RM bave se istraživanjem problema organizacije, opreme i borbene upotrebe vidova. Glavni pokretači i nosioci naučnog rada u okviru vidova su centri za vojne studije (svaki vid ima svoj centar, kao najvišu školsku i naučnu ustanovu dotičnog vida), koji za realizovanje programa naučnoistraživačkog rada angažuju više ratne škole vidova i druge naučne organizacije i pojedince. Za potrebe oružanih snaga kao celine postoji Centar za visoke vojne studije, u kojem se oficiri čina pukovnika i generala školuju i pripremaju za visoke komandne i štabne dužnosti. Centar se bavi izučavanjem problema vojne strategije i doktrine razvoja i upotrebe oružanih snaga u celini.

U većem broju drugih zemalja visoke vojne škole (komandno--štabne škole, više vojne i generalštabne akademije, ratne škole ili škole nacionalne odbrane) obavljaju značajan deo naučnoistraživačkog rada u oblasti ratne veštine i imaju status naučno-nastavnih ustanova.

Naučni rad u oblasti ratne veštine, naročito u pogledu izgradnje koncepcije razvoja i upotrebe oružanih snaga, obavlja se i u okviru *generalštabova* pojedinih zemalja. U tom smislu u nekim armijama postoje posebne organizacijske jedinice generalštabova (oddeljenja, uprave, komande), čija je osnovna delatnost naučnoistraživački rad, dok se u drugim armijama tim radom bave operativno-nastavne i druge uprave i odeljenja u okviru svojih funkcionalnih zadataka.

U Generalštabu Sovjetske armije, kao i u generalštabovima oružanih snaga većine istočnoevropskih zemalja, postoji Uprava za vojno-

naučni rad, koja planira i usmerava naučni rad u oblasti ratne veštine, a i sama učestvuje u tom radu. Uprave i odeljenja Generalštabova Sovjetske armije u svom radu koriste rezultate vojne nauke.

Naučnim radom u oblasti ratne veštine u oružanim snagama SAD, osim visokih vojnih škola i instituta, bave se i odgovarajući organi u Ministarstvu odbrane i u ministarstvima vidova, studijska odeljenja (grupe) u Združenom generalštabu, uprave za istraživanje i razvoj u generalštabovima vidova i posebne komande i agencije. Uprave za istraživanje i razvoj u Ministarstvu odbrane i ministarstvima vidova formulišu politiku i ciljeve vojnonaučnog rada kako u oblasti ratne veštine tako i tehničkih nauka, odobravaju planove i programe i učestvuju u njihovom realizovanju. Za naučni rad u okviru Združenog generalštaba odgovoran je zamenik načelnika, koji neposredno rukovodi grupom za specijalne studije. Ta grupa ima posebne podgrupe za strateške i za taktičke nuklearne probleme, kao i za izučavanje pojedinih ratišta. Uprave za istraživanje i razvoj generalštabova vidova planiraju, programiraju i usmeravaju naučni rad i u oblasti ratne veštine i u oblasti tehničkih nauka. Naučnim radom bave se i drugi organi (uprave, odeljenja) ministarstava i generalštabova vidova oružanih snaga SAD. Glavni nosilac naučnog rada u oblasti ratne veštine u KoV je Komanda za borbeni razvoj, koja usmerava svoj rad kako bi dobila odgovore na tri osnovna pitanja: kako KoV treba da bude organizovana, kako opremljena i kako treba da se bori? Komanda za borbeni razvoj traži odgovore na ova pitanja kroz studijske programe, koji se potvrđuju putem vežbi, manevara, trupnih ispitivanja, itd. Krajnji rezultati tih napora sastoje se u predlozima za lične i materijalne formacije, odnosno u specifikacijama za razvoj novih borbenih pravila i sredstava. Komandu za borbeni razvoj sačinjavaju tri tzv. potkomande, 4 naučna instituta i 19 naučnoistraživačkih agencija. Komanda za borbeni razvoj je organ Generalštaba KoV, a svi njeni organi oslanjaju se u svom radu na vojne škole i centre za obuku KoV, u okviru kojih i deluju. Na osnovu rezultata istraživanja, Komanda za borbeni razvoj projektuje strukturu KoV-a za narednih 20 godina.

Najviši organ za naučni rad u oružanim snagama V. Britanije je Naučni štab odbrane, koji ima tri komiteta i grupu za nuklearno istraživanje. Naučni štab odbrane je savetodavni organ ministra odbrane i načelnika Združenog generalštaba za pitanja naučnog rada u oblasti ratne veštine i tehničkih nauka. U okviru vidova oružanih snaga postoje takođe naučni štabovi kao stručna i savetodavna tela sekretara i načelnika generalštabova KoV, RV i RM. Načni štab KoV, pored ostalog, ima odeljenje za operativna istraživanja, koje planira i organizuje istraživanja u oblasti organizacije, opreme i borbene upotrebe jedinica KoV u konvencionalnim i nuklearnim uslovima ratovanja. Odeljenje za operativna istraživanja povezuje sve institucije KoV koje se bave naučnim radom u oblasti ratne veštine i projektuje fizionomiju KoV za sledećih 20 godina.

Ministarstvo odbrane i komande vidova oružanih snaga SR Nemačke nemaju posebne organe za naučni rad u oblasti ratne veštine. Naučnim radom u KoV Bundesvera bave se operativno-nastavni i drugi organi u okviru svojih funkcionalnih delatnosti.

U oružanim snagama nekoliko zemalja organizovani su centri i instituti za istraživanje problema u oblasti ratne veštine. Takvi centri i instituti su sastavni deo visokih školskih ustanova ili su organi ministarstva odbrane dotičnih zemalja, sa većim ili manjim stepenom samostalnosti. Centri za vojne studije postoje u oružanim snagama Francuske i Italije, a instituti u oružanim snagama SAD, V. Britanije, Francuske, Indije i Austrije. Dok se visoke vojne škole bave uglavnom primenjenim istraživanjima, a organi generalštabova (uprave, odeljenja za naučno-istraživački rad) pretežno planiranjem i programiranjem naučnoistraživačkog rada, dotle centri i instituti prvenstveno obavljaju istraživanja fundamentalnog karaktera.

Centri za vojne studije KoV, RV i RM i Centar za visoke vojne studije Francuske su visokoškolske i naučne ustanove, a Centar za visoke vojne studije Italije je naučna ustanova, koja organizuje i nastavu za visoke vojne i civilne rukovodioce Italije.

Nekoliko instituta u oružanim snagama SAD bavi se istraživanjima u oblasti ratne veštine. Samo u okviru KoV je pet takvih instituta: za specijalne studije, za više vojne studije, za nuklearne studije, za združene rodove i podršku, i za vojnu pomoć inostranstvu. Svi ti instituti su pri odgovarajućim vojnim školama, s tim što prva četiri organizacijski pripadaju Komandi za borbeni razvoj KoV. Institut za specijalne studije istražuje probleme iz oblasti diverzantskih i drugih specijalnih dejstava, a nalazi se pri inženjerskom školskom centru KoV u Fort Belvoiru. Institut za više vojne studije je pri Ratnoj školi KoV u Karlisu, a bavi se istraživanjima u oblasti doktrine i strategije KoV. Institut za nuklearne studije je u Fort Blisu pri artiljerijskom školskom centru, a izučava uticaj nuklearnog faktora na razvoj i borbenu upotrebu KoV. Institut za združene rodove i podršku je u Fort Levenvortu pri Komandno-štabnoj školi KoV. Izučava probleme upotrebe jedinica KoV na nivou divizije do grupe armija, sa posebnim težištem na sadejstvu rova vojske i materijalnom obezbeđenju jedinica u savremenim uslovima ratovanja. U Fort Bragu, centru jedinica za specijalno ratovanje, nalazi se Institut za vojnu pomoć SAD inostranstvu, koji izučava ciljeve, oblike i efekte vojne pomoći. Za potrebe Ministarstva odbrane i Združenog generalštaba radi Institut za odbrambene analize u Arlingtonu, koji istražuje probleme međunarodnih vojno-političkih odnosa i utvrđuje strategijski položaj SAD kao vojne supersile.

Institut združenih vidova V. Britanije veoma je angažovan u istraživanju problema u oblasti ratne veštine. Redovno održava predavanja i seminare za visoke vojne i civilne rukovodioce, organizuje diskusije i kružoke o raznim pitanjima iz oblasti strategije, operatike i taktike i izrađuje posebne studije i analize prema zahtevima i za potrebe Ministarstva odbrane i Združenog generalštaba V. Britanije. Sličan institut postoji i u Nju Delhiju (Institut združenih vidova Indije), koji istražuje probleme vezane za razvoj i borbenu upotrebu indijskih oružanih snaga.

Francuska, sem centara za visoke studije vidova i Centra za visoke vojne studije, ima i Institut za visoke studije nacionalne odbrane. Osnovan je 1949. sa zadatkom da obavlja fundamentalna istraživanja u

oblasti vojne strategije na najvišem nivou i da priprema visoke državne funkcionere i generale za rukovodeće položaje u organima koji rade na pripremi zemlje, stanovništva i oružanih snaga za rat. Institut istražuje političke, ekonomske i vojne aspekte odbrane, usko sarađuje sa Centrom za visoke vojne studije, Ministarstvom odbrane i ostalim organima francuske vlade.

U Beču je, pri Akademiji zemaljske odbrane, obrazovan 1969. god. Institut za fundamentalna strategijska istraživanja. Institut je naučno-nastavna ustanova a bavi se fundamentalnim istraživanjima u oblasti vojne strategije, uključujući sagledavanje strategijskog položaja Austrije kao neutralne zemlje. Institut istovremeno predstavlja jednu od nastavnih grupa Akademije, a u njegovom sastavu je i dokumentacija, koja raspolaze bogatim knjižnim fondom.

Institut za istraživanje švedske nacionalne odbrane u Stokholmu ima oko 20 naučnih radnika, sa generalom Torsten Magnusonom na čelu; istražuje probleme evropske bezbednosti i potencijalna ratna žarišta, u prvom redu ona koja bi mogla da utiču na bezbednost Švedske. Institut je, načelno, samostalna naučna ustanova, ali svoj rad usko usklađuje sa planovima i potrebama švedskog Ministarstva odbrane.

NAUČNI RAD U OBLASTI RATNE VEŠTINE VAN SASTAVA ORUŽANIH SNAGA

U posleratnom periodu, uporedo sa jačanjem vojnog faktora u unutrašnjim i međunarodnim razmerama, tj. sa narastanjem potreba za sveobuhvatnijim sagledavanjem i dubljim izučavanjem vojnih pitanja, raslo je interesovanje za naučni rad u oblasti ratne veštine i kod naučnih radnika i institucija van sastava oružanih snaga. Organizovanje naučnog rada u oblasti ratne veštine van sastava oružanih snaga vršeno je, pretežno, na osnovu zahteva i potreba oružanih snaga pojedinih zemalja. To je naročito slučaj u SAD i V. Britaniji, gde se smatra da je istraživanje pojedinih problema u oblasti ratne veštine, naročito analize sistema i doktrinarnih koncepcija, poželjnije obavljati u vanarmijskim naučnim ustanovama. Istraživanje tih problema zahteva viši stepen akademске i intelektualne slobode, koja se ne može obezbediti u striktno postavljenoj vojnoj organizaciji i armijskim strukturama preopterećenim tekućim radom. Takva istraživanja, smatra se u tim zemljama, uspešnije mogu da se obavljaju na fakultetima i u specijalizovanim institutima i centrima za strategijske analize i studije, nego u okviru oružanih snaga.

Naučne organizacije van sastava oružanih snaga, koje se bave praćenjem i izučavanjem vojno-političke situacije u svetu i istraživanjem problema u oblasti ratne veštine, jesu:

- instituti za strategijske studije međunarodnog karaktera,
- nacionalni instituti i centri za strategijske studije,
- katedre na fakultetima (naročito društvenih nauka),
- naučna udruženja.

Instituti za strategijske studije međunarodnog karaktera su: Atlantski institut u Parizu (međunarodni), Institut za strategijske studije u

Londonu (međunarodni) i Međunarodni institut za istraživanje mira u Stokholmu. Atlantski institut je organizacija NATO-a za istraživanje politike i strategije vojno-političke organizacije (blokova). Ostala dva instituta uključuju naučne organizacije i istraživače iz mnogih zemalja, a prate i izučavaju razne međunarodne vojno-političke odnose, trku u naoružavanju i probleme razoružanja, uzroke, tokove i posledice savremenih vojnih sukoba i dr.

Nacionalni instituti i centri za strategijske studije postoje u većem broju zapadnih zemalja. U SAD, sem poznate korporacije RAND, koja proučava raznovrsne probleme u oblasti strategije, taktike i ratne tehnike, istraživanja u oblasti ratne veštine vrši Hadson institut u Nju Jorku, Stanford institut u Stanfordu, Huverova institucija o ratu, revoluciji i miru, Pomorski institut u Anapolisu i drugi. Francuski institut za strategijske studije u Parizu, sa generalom A. Bofrom na čelu, izučava i formuliše teoriju vojne strategije i izvodi fundamentalna istraživanja u oblasti ratne veštine. Razna gledanja na međunarodne vojno-političke odnose i strategiju prate i izučavaju takođe Institut za istraživanje mira i sukoba u Helerupu (Danska), Institut »Džon Kenedi« u Tilburgu (Holandija), Institut za istraživanje mira u Oslu (Norveška), Institut za istraživanje problema nacionalne odbrane Švedske u Stokholmu i Centar za odbrambene studije u Hagu. Institut za strategijske analize u Nju Delhiju izučava vojno-političku situaciju u Aziji, vojnu politiku i strategiju velikih sila prema azijskom potkontinentu i strategijski položaj Indije. U Južnoj Koreji i Japanu postoje po dve institucije za strategijske studije, a u Australiji Centar za odbrambene studije.

Instituti za međunarodnu politiku i privredu većine istočnoevropskih zemalja uključuju u svoj program rada izučavanje i nekih aspekata vojne strategije.

Na više fakulteta i univerziteta nekih zapadnih zemalja (SAD, V. Britanije, SR Nemačke, Švedske, Japana, Austrije i Kanade) organizovan je naučni rad u oblasti ratne veštine. Na fakultetima su obično katedre ili odeljenja za izučavanje određenih pitanja iz oblasti strategije i taktike, a na nekim univerzitetima su centri, pa čak i instituti za vojne studije (Na Kolumbija univerzitetu u Nju Jorku, na primer, postoji Institut za izučavanje rata i mira).

U nekim zemljama (SAD, V. Britanija, SR Nemačka) postoje vojnonaučna udruženja, koja okupljaju naučne i javne radnike i usmeravaju njihov rad na proučavanje pojedinih problema u oblasti ratne veštine. Po svom načinu organizovanja i rada ističe se Udruženje za vojne nauke SR Nemačke, koje je obrazovano 1952. god. Udruženje okuplja nekoliko hiljada naučnih i javnih radnika, organizovanih u oko 160 sekcija, a radi na proučavanju problema u oblasti nacionalne odbrane i publikovanju informacija o tome. Članovi udruženja su pretežno aktivni i rezervni oficiri, profesori fakulteta i drugi naučni radnici. Sekcije udruženja su centri u kojima se razmatraju pitanja vojne politike i ratne veštine. Forme njihovog rata sastoje se u predavanjima za članove i goste, diskusionim grupama, posetama jedinicama, komandama i ustanovama OS SR Nemačke i diskusijama sa starešinama.

OPŠTE KARAKTERISTIKE I TENDENCIJE

U sagledavanju organizovanja naučnoistraživačkog rada u oblasti ratne veštine u stranim zemljama, očito se zapažaju sledeće osnovne karakteristike i tendencije:

a) Naučnoistraživački rad u oblasti ratne veštine u velikom broju zemalja obavlja se u okviru oružanih snaga i van njih. U tom radu koriste se najsavremenije naučne metode i on ima multidisciplinarni karakter. Za formulisanje operativno-taktičkih i strategijskih principa, koji se mogu primenjivati i u savremenim uslovima, maksimalno se koriste iskustva iz prošlih ratova i savremenih sukoba, iz vojnih škola i iz obuke jedinica.

b) Naučnoistraživački rad u oblasti ratne veštine koji se obavlja u okviru armijskih struktura, usko je povezan sa naučnim radom u oblasti tehničkih nauka. To povezivanje se čini iz dva osnovna razloga: da bi se istraživanja u oblasti razvoja tehničkih sredstava usmerila na rešavanje problema i zahteva koje postavlja ratna težina, i, drugo, da bi se ratna veština razvijala u skladu sa mogućnostima novih borbenih sredstava i prilagođavala njihovom razvoju.

c) Naučnoistraživački rad u oblasti ratne veštine u okviru oružanih snaga obavlja se na različitim nivoima, a organizacijska rešenja u pojedinim zemljama znatno se međusobno razlikuju. Najvažniji organi za istraživanje u oblasti ratne veštine u većini zemalja su generalštabovi (združeni i generalštabovi vidova). Pri tome u nekim zemljama, u okviru generalštabova, postoje posebne uprave za naučnoistraživački rad, a u nekim odeljenja za strategijske i operativne analize. Organizacijske jedinice generalštabova (operativno-nastavne i druge uprave) nekih zemalja, u okviru svojih redovnih delatnosti, bave se i naučnoistraživačkim radom, za koju svrhu imaju posebne naučne jedinice (odeljenja, odseke), dok u nekim zemljama to nije slučaj. Međutim, činjenica je da se pri planiranju razvoja i upotrebe oružanih snaga svuda koriste rezultati naučnoistraživačkog rada.

d) Visoke vojne škole velikog broja zemalja značajni su nosioci naučnoistraživačkog rada u oblasti ratne veštine, naročito primenjenog karaktera. Za istraživanje u oblasti ratne veštine, u oružanim snagama više zemalja formirani su instituti ili centri za strategijske ili visoke vojne studije. Ti instituti i centri usmeravaju svoj rad prema zahtevima i potrebama ministarstva odbrane svojih zemalja, a usko sarađuju sa visokim vojnim školama i naučnim ustanovama u građanstvu. U nekim zemljama oni su naučno-nastavne ustanove. Tendencija je daljeg rasta instituta i centara te vrste u svetu, kao i vojnih škola najvišeg ranga (ratnih, nacionalnih).

e) U novije vreme sve je izrazitija tendencija proučavanja pojedinih problema u oblasti ratne veštine u naučnim ustanovama van oružanih snaga. To su specijalizovani instituti ili centri za strategijske studije i analize, instituti za politiku i privredu, koji u svoje programe rada unose izučavanja vojnih pitanja, kao i univerziteti. Načelno, te ustanove razvijaju samostalno svoj istraživački rad, ali gotovo redovno u uskoj koordinaciji sa operativnim organima i vojnonaučnim ustanovama svoje zemlje. One pretežno prate i izučavaju vojno-političku situaciju u svetu, uključujući savremene sukobe, politiku i ratnu doktrinu velikih sila i vojnih blokova, probleme naoružavanja i razoružavanja, ali obavljaju

i konkretna istraživanja (fundamentalna i primenjena) od neposrednog interesa za sebe, a i za potrebe vojnih organa svojih zemalja. U tome se posebno ističu neke naučne institucije u SAD (RAND i dr.), koje su veoma angažovane u radu za potrebe ministarstva odbrane i njegovih operativnih organa.

f) Međutim, glavni deo naučnoistraživačkog rada u oblasti ratne veštine, naročito primenjenog karaktera, i dalje se obavlja u okviru armijskih struktura. Ispitivanja organizacije i formacije jedinica i njihove borbene sposobnosti, u stvari, moguće je vršiti samo u oružanim snagama, jer one raspolažu snagama i sredstvima za tu svrhu. Neke zemlje smatraju za potrebno da i u tim oblastima, posebno kada je u pitanju uticaj koji savremena ratna tehnika ispoljava na vojnu strukturu (na psihološko raspoloženje vojnika, organizaciju i borbenu upotrebu jedinica i sl.) imaju mišljenja i stručnjaka iz građanstva, iskusnih istraživača i objektivnih posmatrača.

g) Naučne organizacije za oblast ratne veštine oslanjaju se u svom radu na dobro organizovanu dokumentacijsko-informativnu delatnost, koja u savremenim uslovima poprima sve veći značaj.

h) Po pravilu, naučnoistraživački rad u oblasti ratne veštine je programiran i dugoročno orijentisan. U većini zemalja se teži, pored ostalog, određivanju fizionomije eventualnog rata i planiranja dugoročnog razvoja oružanih snaga. To je naročito karakteristično za V. Britaniju i SAD, koje imaju razrađene srednjoročne i dugoročne planove razvoja svojih oružanih snaga, bazirane na rezultatima naučnoistraživačkog rada.

i) U celini uzeto, vidljivo je da proučavanje problema u oblasti ratne veštine u sve većoj meri izlazi iz uskih okvira oružanih snaga, što je posledica stvarnog stanja (obimnosti i složenosti vojnih organizacija pojedinih zemalja) i značaja koji tzv. vojni faktor ima u odnosu na unutrašnja kretanja i međunarodne odnose. To je slučaj ne samo u zapadnim, već i u istočnim zemljama, gde se za analize pojedinih strategijsko-doktrinarnih problema angažuju najistaknutije naučne ustanove, a doktrinarnе koncepcije podvrgavaju analizi i proceni najviših političkih i državnih organa i njihovih naučnih ustanova. Značajan doprinos naučnoistraživačkom radu u oblasti ratne veštine u nekim stranim zemljama daju i naučna udruženja, naročito u SR Nemačkoj, V. Britaniji i SAD. Ta udruženja izdaju stručne časopise, organizuju simpozijume i diskusije po raznim pitanjima iz oblasti ratne veštine, za koje angažuju širok krug naučnih i javnih radnika iz oružanih snaga i iz građanstva.

L I T E R A T U R A :

- »Priroda i opseg vojnih studija«, *The Army Quarterly and Defense Journal*, V. Britanija, januar 1971;
- »Naučno-savetodavna tela koja rade za potrebe oružanih snaga SAD«, *Armed Forces Journal*, SAD, 7. marta 1970;
- »Pregled Strategijskih studija«, monografija *Adelphi Papers*, br. 64/1970; Priručnik o organizaciji vlade SAD za 1969—1970, Vašington, 1970;
- Monografija o Ministarstvu odbrane Italije, Rim, 1970;
- Monografija o Akademiji zemaljske odbrane Austrije, Beč, 1970;
- Priručnik o državnoj administraciji Francuske, Pariz, 1966;
- »Organizacija odbrambenih studija«, *Journal of the Royal United Service Institute for Defense Studies*, V. Britanija, maj 1964.

Major
Todor MIRKOVIĆ